

डोगरी / DOGRI

(लाजमी) / (COMPULSORY)

निर्धारित समय : तीन घंटे

Time Allowed : Three Hours

अधिकतम अंक : 300

Maximum Marks : 300

प्रश्न-पत्र सरलंभी खास हदायतां

प्रश्न-पत्र हल करने शा पैहलें मेहरबानी करियै ख'ल्ल दित्ती गेदी हदायतें गी चंगी चाली पढ़ी लैता जा :

सब्भै प्रश्न हल कीते जान ।

इक प्रश्न / भाग दे अंक कन्ने गै दिते गेदे न ।

प्रश्नें दा उत्तर डोगरी (देवनागरी लिपि) च गै देना लाजमी ए' जिन्ने चिर केह प्रश्न सरबंधी होर कोई दूर्झ हिदायत नेई दित्ती गेदी होऐ ।

प्रश्नें दे उत्तरें दी शब्द-संख्या, जित्थें कुतै बी दस्सी गेदी होऐ, उसदा पालन कीता जाना चाही दा ए । ते जेकर जवाब दिते गेदे निर्देश शा मता लम्मा जां लौहका होग तां अंक कट्टे जांगन ।

प्रश्नोत्तर-पत्रिका दे खाली छोड़े गेदे सफे जां फही खाली पेदे बरके गी छैल चाली कट्टी दिता जा ।

QUESTION PAPER SPECIFIC INSTRUCTIONS*Please read each of the following instructions carefully before attempting questions :**All questions are to be attempted.**The number of marks carried by a question / part is indicated against it.**Answers must be written in **DOGRI (Devanagari script)** unless otherwise directed in the question.**Word limit in questions, wherever specified, should be adhered to and if answered in much longer or shorter than the prescribed length, marks may be deducted.**Any page or portion of the page left blank in the Question-cum-Answer Booklet must be clearly struck off.*

Q1. ख'ल्ल दित्ते दे विशें चा कुसै इक विशे पर लगभग 600 शब्दे च इक निबन्ध लिखो : 100

- (a) संस्कृति कीह महत्वपूर्ण ऐ ?
- (b) स्मार्ट शैहर ते अनस्मार्ट शैहरी ।
- (c) न्यायक सक्रियता (Activism) बनाम न्यायक असीमता (Overreach) ।
- (d) स्कूली बच्चे गी आपनी बरासत प्रति प्रोत्साहत करना ।

Q2. हेठ दित्ते दे गद्यांश गी ध्यानै कन्नै पढो ते गद्यांश दे खीरै च पुच्छे गेदे सुआलें दे स्पष्ट, स्वेई ते संक्षिप्त भाशा च जवाब देओ : 12×5=60

एह गलाया जंदा ऐ जे महिलां अद्धे गासै पर छाई दियां न । अस एह्दे च तरमीम करियै आखी सक्ने आं जे ओह एह्दे शा बी बद्ध थाहै दियां हक्कदार न । पर फ्ही बी हर देसा दे इतिहास दे सभने काले, संस्कृति ते परंपरा, खेतर, धर्म, जाति, वर्ग, जमात, नसल, रंग, बन्न-सबल भरोचे अतीत ते वर्तमान च महिलाएं गी जीवन दे हर इक खेतरा च मर्दे कशा हीना मन्नेआ जंदा रेहा ऐ । उंदे कन्नै इक तरतीबार ढंगै कन्नै खाने-पीने, कम्म-काज, पढाई-लखाई, सेहत ते तरक्की-बाद्धे दे कम्मे च भागीदार बनने दे मौके, रैहनुमाई ते अपने सुखने गी साकार करने च भेद-भाव बरतेआ जंदा रेहा ऐ । ओह सच्चे अर्थे च संसारै दी सभने थमां बड्डी ‘अल्पसंख्यक (घट्ट गिनतरी आहलियां) आखियां जाई सकदियां न ।

पितृसत्ता व्यवस्था महिलाएं गी नेह इंसानें दे तौरा पर नेई समझदी जिंदी अपनी इक पन्छान होऐ । उंनेंगी इस नजरी कन्नै बी नेई दिक्खेआ जंदा जे ओह अपने आपै च संपूर्ण न, जे उंदा अपना मान-सम्मान ते खुदमुख्यारी ऐ, जे ओह मान-सम्मान दियां हक्कदार न, जे समाजी व्यवस्था च, कनून च जां फ्ही संस्थाएं च उंदे बरोबर दे अधिकार न । बजाय इसदे ओह सिर्फ मर्दे दे यंत्र रूपा च दिक्खियां-समझियां जंदियां न । उंनेंगी वंश बधाने आहले प्रतीक दे रूपा च, सेवा-भाव रक्खने आहलियें, योन सरबंधे दी तृप्ति दे साधन ते घर-परोआर दी सुख-संपन्नता बनाई रक्खने आहलियें दे रूपा च अंगीकार कीता जंदा रेहा ऐ । उंनेंगी समाजी ते सांस्कृतिक द्रिश्टी कन्नै सिर्फ कुसै आदमी दी धीऽ, जनानी (पत्नि) जां माऊ दे रूपा च अंगीकार कीता जंदा रेहा ऐ । एह्दे सवाऽ उंदी कोई होर पन्छान नेई ऐ ते उपर बखानी गेदी इस पन्छान दे नेई रौहने पर उंनेंगी निकृश्ट द्रिश्टी कन्नै दिक्खेआ जंदा ऐ ।

इक्कलियां महिलां इस किरपा-द्रिश्टी शा बी बाह्रे खड्डोतियां लभदियां न । इंदे च ओह महिलां औंदियां न जेहडियां ब्होने जोग उमरी दियां न, पर अजें तगर उंदा ब्याह नेई होआ, जां फ्ही ओह जेहडियां बिधवा न, तलाकशुदा न जां फ्ही घरै आहले गी छोडी बैठी दियां न । सिर पर मर्दे दी

ਛਤਰ-ਛਾਂ ਦਾ ਨੇਈ ਹੋਨਾ ਸਮਾਜ ਚ ਚੰਗਾ ਨੇਈ ਸਮਝੇਆ ਜਂਦਾ । ਏਹ ਸਥਿਤਿ ਉਸਲੈ ਹੋਰ ਬੀ ਮਾਡੀ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਏ ਜਿਸਲੈ ਇਕ ਔਰਤ ਇਸ ਸੁਰਕਾਕਵਚ ਗੀ ਤੋਅਾਰੀ ਸੁਟੀ ਏ ਜਾਂ ਫ਼ਹੀ ਕੁਝੈ ਦੁਰਘਟਨਾ ਜਾਂ ਬਮਾਰੀ ਕਾਰਣ ਓਹਦਾ ਘਰੈ ਆਹਲਾ ਨੇਈ ਰੌਹਦਾ । ਮਰ੍ਦੇ ਗੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾ ਬਿਕਖ ਓਹ ਔਰਤ ਲਗਦੀ ਏ ਜੇਹੜੀ ਨਾਂ ਛਡੀ ਇਕਕਲੀ ਰੌਹਦੀ ਏ ਬਲਕੇ ਮਰ੍ਦੇ ਦੀ ਛਤਰ-ਛਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਅਪਨੀ ਈਨ ਤੇ ਆਨ-ਬਾਨ ਕਨੈ ਜੀਵਨ ਜੀਂਦੀ ਏ ।

ਸਾਰੇ ਸ਼ਾ ਬਦੂ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸੇਂ ਚ ਬੀ ਮਹਿਲਾਂ 60 ਥਮਾਂ 80 ਫੀਸਦੀ ਤਗਰ ਦਾ ਅੜ ਪੈਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨ ਤੇ ਸੰਸਾਰ-ਭਰੈ ਦੀ ਅਦ੍ਧੀ ਖੁਰਾਕ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ-ਕਰਤਾ ਹੋਨੇ ਦਾ ਸ਼੍ਰੇਯ ਬੀ ਤੰਨੇਂਗੀ ਜਂਦਾ ਏ । ਸਾਂਸਕ੃ਤਿਕ ਰੂਪਾ ਚ ਬੀ ਜੇਕਰ ਦਿਕਖੇਆ ਜਾ ਤਾਂ ਮਤੇ ਘਰੋਂ ਚ ਔਰਤਾਂ ਗੈ ਅੜਦਾਤਾ ਨ । ਫ਼ਹੀ ਬੀ ਭਾਰਤਵਰ਷ ਚ ਸਮਾਜੀ-ਸਾਂਸਕ੃ਤਿਕ ਰੀਤਾਂ-ਪਰਾਂਪਰਾਂ ਏਹ ਬਖਾਨਦਿਆਂ ਨ ਜੇ ਘਰੋਂ-ਪਰੋਆਰੋਂ ਚ ਮਹਿਲਾਂ ਸਿਰਫ ਥੋਹੜਾ ਗੈ ਨਿੱ ਖਾਡਨ ਬਲਕੇ ਕਦੋਂ-ਕਦੋਂ ਤੇ ਨੇਹਾ ਬੀ ਹੋਈ ਸਕਦਾ ਏ ਜੇ ਤੰਦੇ ਕੋਲ ਖਾਨੇ ਲੇਈ ਕਿਸ ਬਚਦਾ ਗੈ ਨੇਈ । ਨੇਹ ਪਰੋਆਰੋਂ ਚ ਜਿਤਥੋਂ ਖਾਨੇ-ਪੀਨੇ ਲੇਈ ਅੜਦਾਨੇ ਦਾ ਖਾਸਾ ਭੰਡਾਰ ਹੋਂਦਾ ਏ, ਉਥੈ ਬੀ ਮਹਿਲਾਏਂ ਗੀ ਚੰਗੀ ਖੁਰਾਕ ਨਸੀਬ ਨੇਈ ਹੋਂਦੀ । ਇਕਕਲਿਆਂ ਮਹਿਲਾਂ ਬੀ ਸਮਾਜੀ ਬੰਦ਼ਥਾਂ ਤੇ ਬਾਦੂ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਮੂਜਬ ਇਸੈ ਜੁਮੇ ਚ ਔਦਿਆਂ ਨ ਜੇਲਲੈ ਕੇ ਓਹ ਇਕਕਲੇ ਅਪਨੇ ਦਮ ਤੱਥ ਦੁਨਿਆਂ ਕਨੈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਨ ।

ਭਾਰਤ ਤੰਨੋਂ ਦੇਸੇਂ ਚਾ ਇਕ ਏ ਜਿਲਥੋਂ ਮਰ੍ਦੇ ਤੇ ਜਾਗਤੋਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਤ ਮਹਿਲਾਏਂ ਤੇ ਕੁਡਿਹਿਂਦੀਆਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਘਟ੍ਟ ਏ । ਦੇਸੈ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਚ ਤੰਦੀ ਗਿੰਤਰੀ ਪਿਛਲੀ ਸਦੀ ਥਮਾਂ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟਾ ਕਰਦੀ ਏ । 2001 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਥਮਾਂ ਏਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੇ ਹਰ 1000 ਮਰ੍ਦੇ ਦੇ ਪਿਚੜੇ 933 ਮਹਿਲਾਂ ਨ । ਜੇਕਰ ਮਰ੍ਦੇ ਆਹਲਾ ਲੇਖਾ ਮਹਿਲਾਏਂ ਗੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬਰੋਬਰ ਮੌਕੇ ਥਹੋਨ ਤੇ ਕਨੈ ਗੈ ਤੰਦੀ ਸੇਹਤ ਤੇ ਖਾਨੇ-ਪੀਨੇ ਦਾ ਬੀ ਧਿਆਨ ਰਕਖੇਆ ਜਾਂ ਤਾਂ ਏਹ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੁਦੂਰ ਹੋਈ ਜਾਗ ਜੇ ਮਰ੍ਦੇ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਬਰੋਬਰ ਹੋਈ ਜਾਂ । ਫਿਲਹਾਲ 2001 ਚ ਮਰ੍ਦੇ ਦੇ ਮਕਾਬਲੇ ਚ ਮਹਿਲਾਂ 3 ਕਰੋੜ 50 ਲਕਖ ਘਟ੍ਟ ਹਿਥਾਂ । ਏਹ ਅਨੁਪਾਤ 2011 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਚ ਬਿੰਦ ਸੁਧਰੀ ਯਾਨਿ 933 ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਚ 940 ਹੋਈ ਗਈ । ਇਕ ਬੜੀ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਗਲਲ ਏਹ ਏ ਜੇ 2001 ਚ 6 ਏਂ ਬੈਰੋਂ ਦੀ ਤੁਮਰੀ ਤਗਰ ਦੇ ਜਾਂਨੇ ਚ ਜਾਗਤੋਂ ਦੇ ਮਕਾਬਲੇ ਚ ਕੁਡਿਹਿਂਦੀਆਂ ਦੀ ਜਨਮ ਦਰ 927 ਗੈ ਰੇਹੀ ਗੇਈ ਤੇ 2011 ਚ ਹੋਰ ਘਟਿਅੰ 914 ਰੇਹੀ ਗੇਈ । ਏਹ ਆਂਕਡੇ ਜਾਹੂਰ ਕਰਦੇ ਨ ਜੇ ਸਮਾਜੀ ਤੇ ਸਾਂਸਕ੃ਤਿਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਿਆਂ ਤੇ ਨਿਤ-ਨਮਿਆਂ ਤਕਨੀਕੇਂ ਦੇ ਚਲਦੇ ਮਹਿਲਾਏਂ ਦੇ ਜੀਵਨ-ਅਵਸਰ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟਦੇ ਜਾ ਕਰਦੇ ਨ । ਏਹ ਆਖੇਆ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਏ ਜੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਚ ਨਿਯਮਤ ਰੂਪ ਕਨੈ ਲਕਖਿਆਂ ਕੁਡਿਹਿਂਦੀਆਂ ਤੇ ਮਹਿਲਾਂ ਮਾਰਿਆਂ ਜਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨ ।

- (a) ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਦੇ ਆਂਕਡੇ ਕੁਡਿਹਿਂਦੀਆਂ ਤੇ ਮਹਿਲਾਏਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਚ ਕੇਹ ਸਨੇਹਾ ਦਿੰਦੇ ਨ ? 12
- (b) ਖੁਰਾਕ ਤੇ ਮਹਿਲਾਏਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਚ ਦਿਕਖੀ ਜਾਨੇ ਆਹਲੀ ਨਾਬਰੋਬਰੀ ਦੀ ਵਿਡਿੰਬਨਾ ਕੇਹ ਏ ? 12
- (c) “ਏਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਈ ਸਕਦੀ ਏ ਜੇ ਮਹਿਲਾਂ ਅਦ੍ਧੇ ਥਮਾਂ ਮਤੇ ਗਾਸੈ ਚ ਛਾਈ ਦਿਆਂ ਨ ।” ਇਸ ਥਮਾਂ ਲੇਖਕ ਦਾ ਕੇਹ ਮਤਲਬ ਏ ? 12
- (d) ਪਿਤੂਸਤਾਤਮਕ ਸਮਾਜ ਚ ਮਹਿਲਾਂ “ਸਿਰਫ ਔਜ਼ਾਰ” ਦੇ ਰੂਪਾ ਚ ਕੇਂਧਰੀ ਗੇਇਆ ਨ ? 12
- (e) ਲੇਖਕ ਦੇ ਮੂਜਬ ਇਕਕਲੀ ਮਹਿਲਾ ਗੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਚ ਆਸਾਨੀ ਕਨੈ ਜੋਹ ਕਿਂਧਾਂ ਪਜਾਯਾ ਜਾਈ ਸਕਦਾ ਏ ? 12

Q3. ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਪੈਹ੍ਰੇ ਦਾ ਸਾਰ ਲਗਭਗ ਇਕ-ਤੇਹਾਈ ਸ਼ਬਦੋਂ ਚ ਲਿਖੋ । ਸਿਰਲੇਖ ਦੇਨੇ ਦੀ ਲੋਡ ਨੇਈ । ਸਾਰ ਅਪਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਚ ਲਿਖੋ :

60

ਸਾਡੇ ਚਾ ਮਤੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗਲਲਾ ਕਨੈ ਸੈਹਮਤ ਹੋਡਨ ਜੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋਨਾ ਸਾਰਾਹਨੇਜੋਗ ਏ । ਅਸ ਅਪਨੇ ਪਰੋਆਰੈ ਪਰਤੀ, ਅਪਨੇ ਮਿਤਰੋਂ ਲੇਈ, ਅਪਨੇ ਦੇਸੈ ਖਾਤਰ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰਾਹਨਾ ਕਰਨੇ ਆਂ, ਤਾਈਦ ਕਰਨੇ ਆਂ । ਦਰ-ਅਸਲ ਤੁਝੋਂ ਸਭਨੋਂ ਲੋਕੋਂ ਜਾਂ ਲੋਕੋਂ ਦੇ ਸਮੂਹੋਂ ਪਰਤੀ ਅਥੰਗੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋਨਾ ਬੀ ਲੋਡਚਦਾ ਏ ਜਿੰਦੇ ਪਰਤੀ ਅਸ ਸ਼ਹਾਨਮਦ ਆਂ । ਜਿਸਲੈ ਅਸ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਗਲਲ ਕਰਨੇ ਆਂ ਤਾਂ ਸਾਫ਼ੀ ਮਨਸ਼ਾ ਏਹ ਹੋਂਦੀ ਏ ਜੇ ਜੇਲਲੈ ਓਹ ਕੁਸੈ ਔਕੜ ਜਾਂ ਮਸੀਕਤ ਚ ਹੋਨ ਤਾਂ ਅਥੰਗੀ ਤੁਝੀ ਮਦਦ ਆਸਟੈ ਹਾਜ਼ਰ ਰੈਹਨਾ ਚਾਹਿਦਾ । ਕਨੈ ਗੈ ਹਰ ਮੌਕੈ ਤੁਝੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਖਾਲ ਰਖਚੈ ।

ਆਮਤੌਰਾ ਪਰ ਏਹ ਗਲਲ ਬਡੇ ਸਪ਼ਸ਼ਟ ਰੂਪਾ ਚ ਦਿਕਖਨੇ ਚ ਆਂਦੀ ਏ ਜੇ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਬੇਵਫ਼ਾ ਤਸਲੈ ਗਲਾਧਾ ਜੰਦਾ ਏ ਜਿਸਲੈ ਓਹ ਮਾਊ-ਬਬੈ ਪਰਤੀ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨੇਈ ਬੁਝਦਾ ਜਾਂ ਅਪਨੇ ਦੇਸੈ ਦੀ ਫੌਜਾ ਦੇ ਬਲੁਧ ਵਿਦ੍ਰੋਹ ਕਰਦਾ ਏ ਤੇ ਅਪਨੇ ਦੇਸੈ ਦੇ ਲੋਕੋਂ ਗੀ ਅਨੇਕਾਹ ਮਾਰੀ ਟਕਾਂਦਾ ਏ, ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਦੇ ਲੋਕੋਂ ਗੀ ਅਸ ਭਲਾ ਨਿੰ ਭਾਂਦੇ ।

ਪਰ, ਓਡਕ ਬਾਰੀ ਨੇਹੀਂ ਸਥਿਤੀ ਬੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਏ ਜਦੂ ਏਹ ਨਿਰਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਏ ਜੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਕੁਝ ਏ ਤੇ ਬੇਵਫ਼ਾ ਕੁਝ । ਇਕ ਸਮਝਦਾਰ ਬਚਾ ਅਪਨੇ ਮਾਊ-ਬਬੈ ਦੇ ਗਲਾਤੇ ਪਰ ਜੇ ਪਢਾਈ ਛੋਡਿਥੈ ਪੈਸੇ ਕਮਾਡ ਦਾ ਬਰੋਧ ਕਰੀ ਸਕਦਾ ਏ । ਉਸੀ ਇਸ ਗਲਲਾ ਪਰ ਭਰੋਸਾ ਏ ਜੇ ਓਹ ਕਿਸ਼ ਬੈਰੈ ਹੋਰ ਅਪਨੀ ਪਢਾਈ ਜਾਰੀ ਰਕਿਖਿਥੈ ਔਨੇ ਆਹਲੇ ਸਮੇਂ ਚ ਅਪਨੇ ਮਾਊ-ਬਬੈ ਗੀ ਹੋਰ ਬੇਹਤਰ ਤਰੀਕੇ ਕਨੈ ਕਿਸ਼ ਪਰਤਾਈ ਸਕਦਾ ਏ । ਜੇਕਰ ਓਹ ਅਪਨੀ ਪਢਾਈ ਬਿੱਚ ਗੈ ਛੋਡੀ ਦਿੰਦਾ ਏ ਤਾਂ ਓਹਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨਿਅਤ ਹੋਈ ਜਾਗ ਤੇ ਓਹਦਾ ਕੁਸੈ ਗੀ ਬੀ ਕੋਈ ਲਾਹ ਨੇਈ ਹੋਗ ।

ਕਿਸ਼ ਓਚਨ ਲੋਕ ਗੈ ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਦਾ ਨਿਰਾ ਲੈਨੇ ਆਹਲੇ ਜਾਗਤ ਜਾਂ ਕੁਝੀ ਗੀ ਮੈਡਾ ਆਖਡਨ । ਪਰ ਆਮਤੌਰਾ ਪਰ ਇਸ ਚਾਲਲੀ ਬਚਾ ਜੇਕਰ ਅਪਨਾ ਕਰਤਬ ਸਮਝਨੇ ਆਹਲਾ ਤੇ ਸਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਏ ਤਾਂ ਓਹਦੀ ਮਦਦ ਕਿਤੀ ਜਾਨੀ ਲੋਡਚਦੀ ਤੇ ਓਹਦੀ ਹੈਸਲਾ-ਅਫਜ਼ਾਈ ਬੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹਿਦੀ, ਬਜਾਯ ਏਹਦੇ ਜੇ ਓਹਦੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਿਤੀ ਜਾ । ਦੁਏ ਪਾਸ੍ਸੈ ਕਿਸ਼ ਖਾਸ ਪਰਿਸਥਿਤੀਂ ਚ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਬਚਾ ਅਪਨੇ ਗਰੀਬ ਮਾਊ-ਬਬੈ ਦੇ ਮਦਦ ਸਰਬਾਂਧੀ ਇਸ ਆਖੇ ਗੀ ਨੇਈ ਮਨਦਾ ਤਾਂ ਉਸੀ ਬੇਵਫ਼ਾ ਜਾਂ ਕਿਰਤਘਨ ਸਮਝੇਆ ਜਾਂਦਾ ਏ । ਭਾਮੇਂ ਓਹ ਭਵਿਕਖ ਚ ਸਫ਼ਲਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਏ ਤੇ ਅਪਨੀ ਉਸ ਬੇਲਲੇ ਦੀ ਗਲਤੀ ਪਰ ਪਚਛੋਤਾਡ ਬੀ ਕਰਦਾ ਏ ।

ਕਦੇਂ-ਕਦੇਂ ਏਹ ਸਮਸਥਾ ਹੋਰ ਬੀ ਪੇਚੀਦਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦੀ ਏ ਜੇਲਲੈ ਕੁਸੈ ਇੱਸਾਨ ਗੀ ਅਪਨੇ ਦੇਸੈ ਦੀ ਸਰਕਾਰਾ ਕਨੈ ਸਰਬਾਂਧੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਚ ਦਿਕਖੇਆ ਜਾਂਦਾ ਏ । ਲੋਕੋਂ ਦਾ ਓਹ ਸਮੂਹ ਜੇਹਡਾ ਸਚੇ ਮਨੋਂ ਦੇਸਾ ਗੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੋਏ ਤੇ ਓਹਦੀ ਸਮੁਦਿਤ ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਏ, ਕਦੇਂ-ਕਦੇਂ ਸਰਕਾਰਾ ਦੇ ਬਲੁਧ ਏਹੂ ਸੋਚਿਥੈ ਬਗਾਵਤ ਕਰੀ ਦਿੰਦਾ ਏ ਤੇ ਖਬਰੈ ਹਥਿਧਾਰੋਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਬੀ ਕਰੀ ਲੈਂਦਾ ਏ, ਜੇ ਏਹ ਸਰਕਾਰ ਨਕਸ਼ੀ ਏ, ਤੇ ਓਹਦੇ ਕੋਲ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਗੀ ਢਗਾਨੇ ਛੁਟ੍ਟ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਬੀ ਨੇਈ ਹੋਂਦਾ/ਨੇਹ ਲੋਕੋਂ ਗੀ ਸਰਕਾਰ ਤੁਰਤ

ਵਿਦ੍ਰੋਹੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ਦ੍ਰੋਹੀ ਘੋਸ਼ਤ ਕਰੀ ਦਿੰਦੀ ਏ। ਹੋਈ ਸਕਦਾ ਏ ਜੇ ਓਹ ਵਿਦ੍ਰੋਹੀ ਹੋਨ, ਪਰ ਤੁਝੋਂਗੀ ਦੇਸ਼ਦ੍ਰੋਹੀ ਆਖਨਾ ਵਾਜਬ ਨੇਈ ਸੇਹੀ ਹੋਂਦਾ। ਹੋਈ ਸਕਦਾ ਏ ਜੇ ਓਹ ਲੋਕ ਅਪਨੇ ਦੇਸੈ ਦੇ ਲੋਕੋਂ ਪਰਤੀ ਮਤੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋਨ, ਬਿਧਾਤ ਏਹੂਦੇ ਜੇ ਓਹ ਸਰਕਾਰਾ ਦੇ ਪਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋਨ।

ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਦੀ ਗਲਲ ਏਹ ਏ ਜੇ ਤਦੂ ਤਗਰ ਏਹ ਆਖਨਾ ਬਡਾ ਕਠਨ ਏ ਜੇ ਉਸ ਸਮੂਹ ਜਾਂ ਤੁਝੋਂ ਲੋਕੋਂ ਦਾ ਵਿਦ੍ਰੋਹ ਦੇਸੈ ਦੇ ਪਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰੇਰਤ ਏ ਜਾਂ ਅਪਨੇ ਨਿਜੀ ਸੁਆਰ੍ਥੀ ਕਥਾ, ਜੇਲਲੈ ਤਗਰ ਜੇ ਓਹ ਵਿਦ੍ਰੋਹ ਕਾਮਯਾਬ ਨੇਈ ਹੋਈ ਜੰਦਾ। ਤਾਂ ਫ਼ਹੀ ਹੂਨ ਏਹ ਸੁਆਲ ਪੈਦਾ ਹੋਂਦਾ ਏ ਜੇ ਹੂਨ ਜੇਲਲੈ ਵਿਦ੍ਰੋਹੀ ਰਾਫ਼ਲ ਹੋਈ ਗੇ ਨ ਤੇ ਤੁਝੋਂ ਨਹੀਂ ਸਰਕਾਰ ਕਨਾਈ ਲੈਤੀ ਏ ਤਾਂ ਕੇਹ ਭਲਾ ਓਹ ਇਸ ਗਲਲਾ ਗੀ ਕਬੂਲ ਕਰਵਨ ਜੇ ਦੈਸੇ ਦੀ ਸਪੂਰੀ ਆਬਾਦੀ ਤੇ ਸਭਨੇ ਰਾਜਨੈਤਿਕ ਦੁਸ਼ਮਨੇ ਦੇ ਬੀ ਕਿਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਨ; ਜਿਧੀਆਂ ਅਪਨੇ ਪਕਖੋਂ ਜਾਂ ਮਤੋਂ ਗੀ ਪੂਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਕਨੈ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਤੇ ਲੋਕਪ੍ਰਿਯ ਸੈਹਮਤਿ ਜਟਾਨੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ। ਜਾਂ ਫ਼ਹੀ ਓਹ ਲੋਕ ਅਪਨਿਧੇਂ ਸ਼ਕਿਤਿਧੇਂ ਇਸ਼ਤਮਾਲ ਰਾਜਨੈਤਿਕ ਦੁਸ਼ਮਨੇ ਗੀ ਖਤਮ ਕਰਨੇ ਲੇਈ ਕਰਾ ਕਰਦੇ ਨ। ਜੇਕਰ ਓਹ ਪੈਹਲੇ ਮਕਸਦ ਆਸਤੈ ਕਰਾ ਕਰਦੇ ਨ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਜੇ ਓਹ ਅਪਨੇ ਦੇਸਾ ਦੇ ਪਰਤੀ ਪੂਰੀ ਚਾਲਲੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨ, ਨਾਂ ਕੇ ਓਹ ਅਪਨੇ ਸਮੂਹ ਦੇ ਹਿਤੋਂ-ਫਾਯਦੇਂ ਦੇ ਪਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨ। ਤੇ ਜੇਕਰ ਓਹ ਦੁਏ ਮਕਸਦ ਆਸਤੈ ਵਿਦ੍ਰੋਹ ਕਰਾ ਕਰਦੇ ਨ ਤਾਂ ਅਥੇਂਗੀ ਏਹ ਸਮਝਨਾ ਚਾਹਿਦਾ ਏ ਜੇ ਓਹ ਜਿਸ ਸਰਕਾਰ ਗੀ ਡਾਇੱਥੈ ਆਏ ਨ, ਓਹੂਦੇ ਸ਼ਾ ਬਢ਼ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਓਹ ਦੇਸੈ ਕਨੈ ਬੀ ਨੇਈ ਕਰਾ ਕਰਦੇ। ਏਹ ਸਮਝ ਅਥੇਂਗੀ ਬਡੇ ਚਿੱਠੇ ਜਾਇੱਥੈ ਕੁਤੈ ਆਂਦੀ ਏ।

(697 ਸ਼ਾਬਦ)

Q4. ਖੁਲ੍ਲ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਗਦਿਆਂਸ਼ ਦਾ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰੋ :

20

ਇਕ ਅਮੀਰ ਅਪਨੇ ਜ਼ਹਾਜੈ ਪਰ ਸਮੁੰਦਰੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾ, ਉਸਦੈ ਬੇਲਲੈ ਇਕ ਤਫਾਨ ਆਯਾ। ਜ਼ਹਾਜੈ ਪਰ ਇਕ ਗਲਾਮ ਜੇਹੜਾ ਪੈਹਲੀ ਬਾਰੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾ, ਡਰਿੱਧੈ ਰੋਨ-ਕਰਲਾਨ ਲਗੀ ਪੇਅ। ਓਹ ਕਿਸ਼ ਚਿਰ ਇਧਾਂ ਗੈ ਰੋਂਦਾ ਰੇਹਾ ਤੇ ਕੋਈ ਬੀ ਤਸੀ ਚੁਪ ਨੇਈ ਕਰਾਈ ਸਕੇਅ। ਰੋਹੇਂ ਹੋਇੱਧੈ ਅਮੀਰ ਨੇ ਪੁਛੇਅ, “ਕੇਹ ਭਲਾ ਇਤਥੈ ਕੋਈ ਬੀ ਨੇਹਾ ਜਨਾ ਨੇਈ ਜੇਹੜਾ ਇਸ ਨੀਚ ਡਰੈਕਲ ਗੀ ਚੁਪ ਕਰਾਈ ਸਕੈ?”

ਇਕ ਫਲਾਸਫਰ ਬੀ ਉਸ ਜ਼ਹਾਜੈ ਚ ਸਫਰ ਕਰਾ ਕਰਦਾ ਹਾ। ਤੱਤ ਅਮੀਰ ਗੀ ਆਖੇਅਾ – “ਮੈਂ ਇਸ ਆਦਮੀ ਗੀ ਚੁਪ ਕਰਾਈ ਸਕਨਾਂ। ਜਨਾਬ, ਤੁਸ ਮਿਗੀ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗਲਾ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਓ ਜੇ ਮੈਂ ਜੋ ਚਾਂਹ, ਏਹੂਦੇ ਕਨੈ ਕਰਾਂ।” ਅਮੀਰ ਬੋਲ੍ਹੇਅਾ – “ਤੁਥੇਂਗੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਏ, ਤੁਸ ਜੋ ਚਾਹੋ, ਕਰੋ।”

ਫਲਾਸਫਰ ਨੇ ਕਿਸ਼ ਮਲਾਹੇਂ ਗੀ ਸਦਦੇਅਾ ਤੇ ਤੁਝੋਂਗੀ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਜੇ ਇਸ ਗਲਾਮ ਗੀ ਸਮੁੰਦਰੈ ਚ ਸੁਟ੍ਟੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂ। ਮਲਾਹੇਂ ਨੇਹਾ ਗੈ ਕੀਤਾ। ਬੇਬਸ ਹੋਇੱਧੈ ਉਸ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਨੇ ਡੈ ਕਰੀ ਕਰਲਾਂਦੇ ਹੋਈ ਅਪਨੇ ਹਤਥ-ਪੈਰ ਬਡੀ ਤੇਜੀ ਕਨੈ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀ ਦਿੱਤੇ। ਪਰ ਕਿਸ਼ ਗੈ ਚਿਰਾ ਪਰੈਂਤ ਫਲਾਸਫਰ ਨੇ ਮਲਾਹੇਂ ਗੀ ਆਖੇਅਾ ਜੇ ਓਹ ਉਸ ਗਲਾਮ ਗੀ ਜ਼ਹਾਜੈ ਪਰ ਬਾਪਸ ਲੇਈ ਔਨ। ਜ਼ਹਾਜੈ ਪਰ ਔਨੈਂਦੇ ਗੈ ਹੁਟ੍ਟੇ-ਹਾਰੇ ਦਾ ਤੇ ਡਰੇ-ਤ੍ਰਾਹੇ ਦਾ ਗਲਾਮ ਇਕਦਮ ਚੁਪ ਹੋਈ ਗੇਅ। ਅਮੀਰ ਏਹ ਚੰਗ ਤਬਦੀਲੀ ਦਿਕਿਖਿੱਧੈ ਰਹਾਨ ਰੇਹੀ ਗੇਅ। ਤੱਤ ਫਲਾਸਫਰ ਗੀ ਏਹਦੀ ਬਜਹ ਪੁਚਛੀ। ਫਲਾਸਫਰ ਬੋਲਲੇਅਾ – “ਅਸ ਕਦੇਂ ਏਹ ਨੇਈ ਸਮਝਦੇ ਜੇ ਅਸ ਕੁਸੈ ਬੀ ਹਾਲਤੀ ਚ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਆਂ, ਜੇਲਲੈ ਤਗਰ ਜੇ ਅਸ ਹੋਰ ਮਾਡੀ ਹਾਲਤੀ ਚ ਨੇਈ ਪੁਜ਼ੀ ਜਾਂਦੇ।”

Man has always been fascinated by dreams. He has always tried to find explanations for his dreams. Perhaps dreams tell us about the future or the past, perhaps they tell us about our deepest fears and hopes. I don't know. Today, I want to give you a completely different explanation. But before I do so, I must give you one or two facts about dreams. First of all, everybody dreams. You often hear people say, 'I never dream,' when they mean, 'I can never remember my dreams.' When we dream, our eyes move rapidly in our sleep as if we were watching a moving picture, following it with our eyes. This movement is called 'REM', that is Rapid Eye Movement. REM sleep is the sleep that matters. Experiments have proved that if we wake people up throughout the night during REM, they will feel exhausted the next day. But they won't feel tired at all if we wake them up at times when they are not dreaming. So the lesson is clear : it is dreaming that really refreshes us, not just sleep. We always dream more if we have had to do without sleep for any length of time.

If that is the case, how can we explain it ? I think the best parallel I can draw is with computers. After all, a computer is a very primitive sort of brain. To make a computer work, we give it a program. When it is working, we can say it is 'awake'. If ever we want to change the program, that is to change the information we put into the computer, what do we do ? Well, we have to stop the computer and put in a new program or change the old program.

(a) इ'नें खोआनें दी व्याख्या करो :

$$2 \frac{1}{2} \times 4 = 10$$

- (i) सारी रात चलदे रेह, लोऽ जगातखानै ।
- (ii) शकल चडेलें दी ते दमाक परियें दा ।
- (iii) अज्ज मोए कल दूआ ध्याडा ।
- (iv) पैहलें आत्मा फही परमात्मा ।

$$2 \frac{1}{2}$$

$$2 \frac{1}{2}$$

$$2 \frac{1}{2}$$

$$2 \frac{1}{2}$$

(b) ਇਨ੍ਹੋਂ ਮੁਹਾਰੋਂ ਦਾ ਵਾਕਿੰਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ :

$$2 \frac{1}{2} \times 4 = 10$$

- (i) ਖੱਡ-ਖੀਰ ਹੋਨਾ $2 \frac{1}{2}$
- (ii) ਕੁਤੰਚ ਖੀਰ ਹੋਨਾ $2 \frac{1}{2}$
- (iii) ਪ੍ਰੂਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰੈਕੇ ਸੋਧਨਾ $2 \frac{1}{2}$
- (iv) ਆਨੰਦ ਟੱਡੀ ਜਾਨਾ $2 \frac{1}{2}$

(c) ਖ'ਲਲ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਸ਼ਬਦੋਂ ਦੇ ਜੋਡੋਂ ਗੀ ਵਾਕਿੰਚ ਕਰਤੇ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਝਾਟੇ ਦਾ ਅਰੰਥ-ਮੇਦ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋਵੇ

$$2 \frac{1}{2} \times 4 = 10$$

- (i) ਚਾਡ — ਚਾਂ $2 \frac{1}{2}$
- (ii) ਸਾਹਗਾ — ਸ਼ਹਗਾ $2 \frac{1}{2}$
- (iii) ਬੇਦ — ਬੇਧ $2 \frac{1}{2}$
- (iv) ਖਾਨੇਈ — ਖਾਨੇਈ $2 \frac{1}{2}$

(d) ਖ'ਲਲ ਦਿੱਤੇ ਦੇ ਪ੍ਰਯੋਗੋਂ ਆਸਟੈ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੋ :

$$2 \frac{1}{2} \times 4 = 10$$

- (i) ਸੌਹੜੇ ਦਾ ਬਬਕ | $2 \frac{1}{2}$
- (ii) ਮੁਟਟੀ-ਤਗਡੀ ਜਿੰਦੂ ਆਹਲਾ (ਟੋਹਲੀ) | $2 \frac{1}{2}$
- (iii) ਅਤਿ ਕਾਲਾ | $2 \frac{1}{2}$
- (iv) ਆਦਮੀ ਜੇਹੜੀ ਦਾਢੀ-ਮੁਚਛ ਨੇਈ ਹੋਏ | $2 \frac{1}{2}$

